LEXICAL MODIFIERS IN THE ROMANIAN JOURNALISTIC DISCOURSE

Emanuela Păduraru
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: This article aims to present concepts and theories to be used later in the analysis of linguistic sequences containing lexical modifiers which come from the Romanian journalistic discourse. To begin with, an incursion will be made from a theoretical perspective in order to establish the meaning of concepts such as: lexical, grammatical, lexico-grammatical and prosodic modalizers. In the second part of the article, the types of lexical modifiers will be approached semantically, grammatically and pragmatically.

Keywords: modals, lexical modals, deontic verbs, volitional verbs, epistemic verbs.

În cadrul celor patru tipuri de modalizatori intră (GALR 2015 II: 703):

a) ***modalizatori gramaticali*** – modurile verbale;

b) ***modalizatori lexico-gramaticali***:

- **adverbe, locuțiuni adverbiale**: *bineînțeles, desigur, eventual, evident, firește, neapărat, negreșit, obligatoriu, sigur, parcă, poate, probabil, cu siguranță, de bună seamă, fără îndoială, fără nici o îndoială, fără doar și poate, mai mult ca sigur, din fericire, din păcate* etc.;
- **verbe modale**: *a putea, a trebui, a vrea, a fi* etc.;

c) ***modalizatori lexicali:***

- **verbe cu sens modal**: *a crede, a considera, a cunoaște, a intenționa, a interzice, a obliga, a permite, a plăcea, a pretinde, a ști, a ține* etc.;
- **perifraze stabile sau libere**: *a fi sigur că, a fi de părere că, este evident că, este posibil să, e prohabil să, e puțin probabil să, nu e posibil să, se pare că, e necesar să, e bine să, e util să, e ușor să, e greșit să, e greu să, e inutil să* etc.;

c) ***modalizatori prozodici*** (intonația).

Pentru fiecare din modalitățile fundamentale s-au stabilit valori modale: deontice, volitive și epistemice.

Modalitatea deontică este modalitatea care „indică gradul de obligativitate sau de permisivitate a situațiilor descrise într-o propoziție, în raport cu un corp de norme preexistente." (GALR 2015 II: 718)

Pe axa modalităților deontice sunt cuprinse mai multe valori care pot fi exprimate cu ajutorul următoarelor verbe: *a vrea- a trebui- a putea*$_1$*- a putea*$_2$. Se pare că enunțurile care se definesc printr-o modalitate deontică desemnează procese care sunt văzute ca fiind dorite, necesare, obligatorii, permise sau interzise. (Bărbuță 2008: 64) Mai au valori de verbe deontice și verbele: *a obliga, a permite, a forța, a impune.* (GALR 2015 II: 689)

Modalitatea deontică, în general, este orientată spre alocutor, exprimând modul în care locutorul (emițătorul) îi impune alocutorului poziția și voința lui: permisiunea, interdicția, sugestia, avertismentul, etc. De aceea, mai este cunoscută sub numele de *modalitate alocutivă*. (Pompian 2007:198)

Menționez faptul că în literatura de specialitate este adăugat la clasa verbelor deontice și verbul *a ruga* cu așa-numita „valoare de politețe", aceasta putând exprima „o obligație, o permisiune, o interzicere atenuantă". (Gherasim 1997: 80)

Categoria *verbelor volitive* „indică gradul subiectiv de necesitate sau acceptabilitate a unei acțiuni" (GALR 2015 II: 718). Au valoare de verbe volitive *a vrea, a dori*, ele exprimă „lexical ideea de voință și dorință și se construiesc cu al doilea verb la conjunctiv". (GALR 2015 II: 722)

În literatura de specialitate, *modalitatea epistemică* propriu-zisă, face referire la „cunoașterea pe care vorbitorul o are despre lume." (Gherasim 1997: 71) GALR evidențiază faptul că modalitatea epistemică propriu-zisă și evidențialitatea reprezintă cele două forme de bază ale modalității epistemice. Modalitatea epistemică propriu-zisă reprezintă „actul de evaluare a adevărului unei propoziții, de indicare a gradului de certitudine pe care îl are locutorul în legătură cu realitatea stării de lucruri descrise în propoziție." (GALR 2015 II: 707) Evidențialitatea vizează „înscrierea în mesaj –prin mărci specific numite *evidențiale*- a surselor pe care locutorul le-a avut la dispoziție pentru a cunoște conținutul unei propoziții". (GALR 2015 II: 707)

Are valoare clar epistemică, verbul *a părea*, „al cărui comportament gramatical este destul de asemănător cu al verbelor modale a putea și a trebui." (GALR 2015 II: 711) Din această categorie fac parte și verbele *a ști* și *a crede,* alături de sinonimele lor parțiale: verbele *a cunoaște*, *a considera, a bănui, a presupune*.(GALR II 2015: 711)

După o scurtă contextualizare, se urmărește cum anume se exprimă modalitatea în discursul publicistic românesc. Se analizează secvențe care conțin modalizatori lexicali, se precizează scopul și rolul lor în acest tip de discurs.

a. *Verbul deontic **a trebui***

Identificăm în discursul publicistic propus spre analiză verbul deontic *a trebui*, care în exemplul (1) exprimă valoarea de obligatoriu (GALR II 2015: 719).

(1) „….ca să atingă cu degetele frunza teiului, cum reușea acum o lună, și azi i-ar mai **trebui** o palmă în plus să simtă din nou pielea aia, a cărei asprime îi amintea de mîna unui bărbat." (Iuga, Nora, *Observator cultural. Straniu interludiu*, nr.1015 (756) 28 mai-3 iunie 2020, p.4).

În cadrul acestor enunțuri verbul deontic *a trebui* desemnează o necesitate, conținutul enunțurilor modalizate putând fi definite drept impunerea unei situații din cauze exterioare, ca în exemplele (2) și (3).

(2) „„Diavolul" din noi care trebuie învins în noi pentru a-l afirma pe Dumnezeu din noi. **Trebuie** să credem în existența lui, este mai bine să credem în existența lui." (Ghiu, Bogdan, *„A fost sau n-a fost?". Starea de amendă și revoluția în curs. Observator Cultural*, nr.1015(756) 28 mai- 3 iunie 2020, p.5).

(3) „**Trebuie** remarcat că popularitatea și vizibilitatea Olimpiadelor Internaționale de Matematică a făcut ca, în ultimele decenii, țări cu putere economică mare ca SUA, China, Coreea de Sud, Singapore și Rusia să aloce fonduri însemnate pentru pregătirea elevilor în mod continuu." (Goldan, Radu, *55 de ani printre elevii talentați la matematică. Tribuna Învățământulu*i, nr.2 februarie 2020, p.18).

Însă folosirea deontică la condițional prezent ca în exemplele (4) și (5), atenuează valoarea directivă, atât obligația, cât și permisiunea, căpătând mai ales calitatea de sugestie:

(4) „**Ar trebui** să profităm, să ne agățăm de el, de acest ceva, de acest mai curînd verb, adjectiv sau adverb decît substantiv, care face „ceva, se comportă „cumva", dar nu se poate spune ce este." (Ghiu, Bogdan*, „A fost sau n-a fost?". Starea de amendă și revoluția în curs. Observator Cultural*, nr.1015(756) 28 mai- 3 iunie 2020, p.5).

(5) „Sunt de părere că statul **ar trebui** să ofere stimulente companiilor pentru a se implica sau a contribui la practica elevilor, cu adoptarea unor politici ce impun crearea unor fonduri la nivel de industrie sau a unor centre de formare profesională specifice diferitelor sectoare și industrii." (Antonescu, Florin, *Școală ca ieri pentru meserii de mâine. Tribuna învățământului*, nr. 2, februarie 2020, p. 13).

Trăsătura de mai sus rămâne valabilă și pentru utilizarea verbului modal la condițional perfect, exmplele (6) și (7) susțin această caracteristică:

(6) „În lumina acestor date, devine evident că **ar fi trebuit** să ai preocupări în domeniul intelectual, să-ți propui să citești, să te dezvolți în acest domeniu, dacă vrei artere sănătoase și viață lungă.” (Bratu, Ionel, *Dincolo de fizic. Viață și sănătate*, octombrie 2020, p.12).

(7) Ultimul ar fi fost care **ar fi trebuit** să se pronunţe pe tragedia de acolo. Dacă Victor Ponta îşi doreşte o formă de participare politică, dacă îşi doreşte să se reactivele în plan public şi prin aceatsă funcţie la nivelul aparatului de lucru al primului ministru, eu m-aş fi aşteptat să se schimbe, să nu mai iasă cu mesaje din acestea anti-occidentale, să nu mai răstogolească teorii conspiraţioniste auzite în ultimii ani sau luni. (*Ionuţ Stroe: Domnul Ponta ar fi trebuit să fie ultimul care să vorbească despre tragedii. Ziarul de Iaşi*, 28.08.2023 22:38:19)

Verbul *trebuie* din următorul enunț (8) apare ca o afirmație ce întărește ideea de necesitate sau mai bine spus de obligativitate.

(8) „Funcționarea instituției nu este posibilă fără această colaborare, care **trebuie** să fie constantă, și strânsă, indiferent de context și situații de moment.” (Ioanid, Doina, *Literatura română, promovare coerentă în străinătate.Observator Cultural*, nr.1015(756) 28 mai- 3 iunie 2020, p.24).

În exemplul (9) folosirea deontică este proprie, în cadrul modului indicativ al verbelor modale, forma de viitor: (GALR II 2015: 721)

(9) „A fost o preocupare, deopotrivă a unităților de învățământ, dar și reprezentanților autorităților publice locale în a identifica soluții pentru dispozitivele electrice astfel încât, în contextul în care învățarea **va trebui** să se mute în online, sperăm ca acest lucru să nu se întâmple cât de curând, toți elevii să dispută de tablete sau laptopuri.” (Gavrilă, Camelia, *20.000 de elevi fără tablete, școli fără internet, 8 profesori infectați. Ziarul de Iași*, marți, 15 septembrie 2020, p.2).

b. *Verbul deontic **a putea***

O altă valoare din sfera modalității deontice este posibilitatea. Modalizatorul de bază folosit pentru redarea valorii de posibilitate este verbul *a putea*, care descrie o capacitate sau o abilitate interioară obiectivă sau circumstanțe favorabile pentru realizarea unui proces. (GALR II 2015:721) În exemplele de mai jos (10) și (11), verbul deontic presupune o valoare marcată negativ, și anume imposibilitatea, care este exprimată prin negarea posibilității „...nu pot...”.

(10) „Iertați-mă, **nu pot** să scriu cum trăiesc, nici cînd văd că azi pe lista decedaților sînt doar 11 și vindecații sînt 70, iar noii depistați s-au oprit la opt...” (Iuga, Nora, *Straniu interludiu. Observator Cultural*, nr.1015(756) 28 mai- 3 iunie 2020, p.4).

(11) „Nu sîntem atît de intimi, dar **nu pot** să neg că m-a impresionat la început, ca orice fenomen total neașteptat la prima vedere, care s-a furișat în creierul meu ca un sol tocmit de un fals amant să-i ducă Mariei Stuart epistole amoroase în Turnul Londrei.” (Iuga, Nora, *Straniu interludiu. Observator Cultural*, nr.1015(756) 28 mai- 3 iunie 2020, p.4)

Există numeroase particularități de construcție ale verbului *a putea*, se pare că acest verb deontic este „singurul care admite curent construcția verbului suport la infinitiv fără a” (GALR II 2015: 705). Observăm în exemplul (12), faptul că această construcție cu infinitivul impune în limba actuală plasarea cliticelor pronominale, a negației și a unor semiadverbe înaintea întregului grup. (GALR II 2015: 705)

(12) „A fost sau n-a fost? Nu conteaza. E! Asta e: nu știm, **nu putem** spune, dar e – trans-categorial sau mai precis infra-categorial, realul însuși la nivel micro-empiric, dar, tocmai de aceea, mai efectiv, mai eficient, mai „viral”.” (Ghiu, Bogdan,

„A fost sau n-a fost?”. Starea de amendă şi revoluția în curs. Observator Cultural, nr.1015(756) 28 mai- 3 iunie 2020, p.5)

Ca și în cazul verbului *a trebui*, folosirea deontică este proprie la modul indicativ al verbelor, forma de viitor (13):

(13) „Însă **va putea** fi determinată și de cauză endogenă, ca urmare a diverselor modificări produse la nivelul glandelor, al sistemului nervos etc.” (Matei, Cristina, *Ce este obezitatea? Viață și sănătate*, octombrie 2020, p.28).

Grupul care se construiește cu ajutorul verbului suport la infinitiv concurează cu construcția formată cu conjunctivul, iată un exemplu relevant (14):

(14) „Acum numai câteva zile, o echipă de pe la noi a câștigat câteva locuri în plus într-un prestigios clasament internațional, progres micuț care **poate** să-i aducă un loc la un etaj superior în edificiul unei trageri la sorți la o competiție mondială.” (Munteanu, Eugen, *Doi mari învățați: Gheoghe Ivănescu și Eugeniu Coșeriu (III). Ziarul de Iași*, sâmbătă, 19 septembrie 2020, p.6)

O construcție considerată de autorii GALR mai ambiguă și rară este cea în care reflexivul impersonal *a se putea* este urmată de conjunctiv, în exemplele (15), (16) reflexivul impersonal este urmat de infinitiv, această „expresie impersonală exclude lectura „dinamică”, fiind doar o expresie deontică sau epistemică”. (GALR II 2015: 710)

(15) „Cele mai importante aspecte sunt legate de cantitatea net ridicată de informații suportată și de numărul ridicat de dispozitive ce **se pot** conecta simultan, dar și de întârzierea mult redusă indusă în vehicularea informațiilor în rețea, ceea ce deschide calea utilizării acestei tehnologii în aplicații critice, precum intervenții chirurgicale de la distanță, teleoperarea unor vehicule sau comunicații inter-vehiculare.” (Munteanu, Eugen, *Tehnologia 5G intră pe nesimțite în viețile locuitorilor din Iași. Ziarul de Iași*, Sâmbătă, 19 septembrie 2020, p.5)

(16) „Trebuie să învăț turcă, latină, chineză? N-ai cum s-o iei logic și atât, și în plus nu totul **se poate** deprinde „repede fără efort” – mantra modernității – pe baza de jocuțe și prăjituri. Mai trebuie pus la treabă și osul memoriei.” (Pavel, Cătălin, *Amnezie de primăvară. Supliment de cultura*, nr. anul XVI nr.700, 5-11 septembrie 2020)

c. *Verbul volitiv **a vrea***

Din punct de vedere flexionar, se pare că s-a redus la maximum, regăsindu-l în texte la prezent indicativ (17), (18):

(17) „Pe scurt, toată lumea **vrea** să profite așa cum știe ea, din propria sa perspectivă, de criză, dar cel mai probabil va fi ca toată lumea să piardă, cîștigul să se împartă „irațional”,iar cîștigătorii să fie desemnați nu „logic”, ci, aproape ca întotdeauna, prin „tragere la sorți”, adică în mod pur contingent.” (Ghiu, Bogdan, *„A fost sau n-a fost?”. Starea de amendă și revoluția în curs. Observator Cultural*, nr.1015(756) 28 mai- 3 iunie 2020, p.5)

(18) „Consider că o țară care **vrea** să performeze din punct de vedere economic investește în primul rând în educație.” (Antonescu, Florin, *Școală ca ieri pentru meserii de mâine. Tribuna învățământului*, nr. 2, februarie 2020, p. 13)

În exemplele (19), (20), verbul *a vrea* exprimă lexical ideea de voință și se construiește cu al doilea verb la conjunctiv, cu subiect identic:

(19) „De fapt înțelege un singur lucru, dar nu **vreau** să spun care, pentru că e amănuntul care s-ar putea s-o mai țină în viață pe Maia vreme de încă o poveste.” (Vîlcan, Alina, *„Cititul cu atenție este o bună metodă să fii în propria generație, să exiști în propria literatură”. Suplimentul de cultura*, nr. anul XVI nr.700, 5-11 septembrie 2020)

(20) „**Vreau** să vă spun că profesorul lui Mihai avea dreptate când îi spunea că muzica îl va ajuta să treacă peste perioadele grele din viață.” (Crăciun, Dorinela, *Beneficiile mzicii. Viață și sănătate*, octombrie 2020, p.50)

Iată și un exemplu (21) unde se construiește cu al doilea verb la conjunctiv, cu subiect diferit:

(21) „Cu toate acestea, **vreau** să remarci faptul că număul elevilor înscriși în învățământul profesional și tehnic a crescut în ultimii ani.” (Apăteanu, Tincuța, *O alternativă valoroasă la învățământul teoretic. Tribuna învățământului*, nr. 2, februarie 2020, p. 76).

d. *Verbul volitiv **a dori***

Verbul care exprimă lexical ideea de dorință este verbul *a dori*, care de cele mai multe ori se construiește cu un al doilea verb la conjunctiv, cu subiect identic. (GALR II 2015: 722) Enunțul (22) modalizat cu verbul volitiv *a dori* subliniază o modalitate care exprimă dorința subiectului de a realiza o acțiune „…dorește să lucreze….”. Prin tipul acesta de enunț se desemnează un proces dorit, intenționat, ca în exemplul. (Bărbuță 2008: 65)

(22) „Și totuși, viața continuă, lumea trăiește, **dorește** să lucreze, spectrul șomajului și al contractelor diminuate începe să apese pe realitatea de zi cu zi. Viața își urmează cursul firesc: oare cîți prunci s-au născut în acest răstimp, cum stăm cu natalitatea?.” (Horasangian, Bedros, *Ce facem cu România? Observator Cultural*, nr.1015(756) 28 mai- 3 iunie 2020, p.4)

În exemplele (23) și (24) prin intermediul modalizatorului lexical, enunțul capătă valoarea de dorință aproape posibilă și îndeplinită.

(23) „Centrul Cărții are mai multe evenimente în stadiu de proiect pe care **dorește** să le implementeze și cu sprijinul reprezentanțelor din străinătate, proiecte care au ca obiect tocmai promovarea litaraturii și a scriitorilor români.” (Ioanid, Doina, *Literatura română, promovare coerentă în străinătate”. Observator Cultural*, nr.1015(756) 28 mai- 3 iunie 2020, p.24)

(24) „Oamenii cu experiență **doresc** să lucreze în străinătate, pentru că unui antrepenor român îi este greu să le ofere salariile corespunzătoare pregătirii tipului de activitate pe care o au, din cauza sistemului de impozite.” (Ivan, Sorin, *Coronavirusul și alte virusuri ale lumii în care trăi. Tribuna învățământului*, nr. 2, februarie 2020, p.13)

Verbul *a dori*, în enunțul (25), se construiește cu al doilea verb la conjunctiv prezent, cu subiect diferit:

(25) „**Doresc** să observi în Piramida Conștiinței că emoția sau atitudinea care te scoate din starea de inconștiență și te aduce la nivelul de conștientizare de sine și autocontrol este curajul.” (Profir, Claudia-Lavinia, *Care este nevoia stringentă a corpului? Viață și sănătate*, octombrie 2020, p.35)

În exemplele (26) și (27), verbul se află la condițional prezent și perfect și exprimă un sens deziderativ atenuant: (GALR II 2015: 722)

(26) „Explică că și-**ar fi dorit** să se întoarcă împreună cu toți colegii. „Am făcut lecții online în anul școlar trecut, dar este mai greu să înțelegem materia. Am primit foarte multe teme și a fost foarte dificil să lucrăm singuri”, afirmă același elev.” (Gavrilă, Camelia, *20.000 de elevi fără tablete, școli fără internet. Ziarul de Iași*, marți, 15 septembrie 2020, p.2)

(27) „Am vrut să ofer abonamente pentru 10 persoane care și-**ar dori** să asiste la meciuri și nu au posibilitatea financiară să le cumpere. Știu cât de importanți sunt suporterii pentru o echipă și mi-aș dori să reveniți cât mai repede în tribune. Până

atunci, vă doresc să vă bucurați de victorii ale echipei de suflet." (Minea, Ovidiu, *Zi plină de transferuri la Politehnica. Ziarul de Iași*, vineri, 11 septembrie 2020, p.12)

e. *Verbul epistemic* ***a părea***

Verbul *a părea* cu valoare epistemică și trăsături sintactice specifice, cu un comportament gramatical destul de asemănător cu al verbelor modale *a trebui* și *a putea*, oferă enunțului modalizat incertitudinea unei impresii directe care poate fi și ireală, dar și improbalilă (GALR II 2015: 711). În exemplele (28) și (29), al doilea verb este construit cu conjuncția *să*, cu verbul subordonat la conjunctiv, fiind personalizat prin anticiparea subiectului și acord (GALR II 2015:711):

(28) „Da, bine, a reușit să se facă bine cunoscut în Occident, lumea **pare** să îl respecte, dar în sufletul lui a rămas un metec...". (Munteanu, Eugen, *Doi mari învățați: Gheoghe Ivănescu și Eugeniu Coșeriu (III). Ziarul de Iași*, Sâmbătă, 19 septembrie 2020, p.6)

(29) „Andrei Hîncu **pare** să fi fost cunoscut în rândul polițiștilor rutieri." (Dîscă, Andrei, *Iată discuția care a lăsat Poliția Rutieră fără șef. Ziarul de Iași,* Marți, 8 septembrie 2020, p.3)

Modalizatorii sunt elemente lingvistice folosite pentru a marca nuanțe în discursul verbal sau scris. Prin analiza detaliată a diferitelor teorii și perspective asupra modalizatorilor lexicali în limba română s-au putut identifica multiple modalități prin care vorbitorii își exprimă gradul de certitudine, incertitudine, dorință, voință, dubiu, opinie sau evaluare în cadrul discursului lor. Acest aspect evidențiază complexitatea și bogăția limbii în ceea ce privește exprimarea nuanțată a atitudinilor și emoțiilor vorbitorilor.

BIBLIOGRAPHY

Bărbuță, I. (2008). *Categoria modalității în limba română*. *Revistă de lingvistică și știință literară, nr. 3-4*, 58-70.

Gherasim, P. (1997). *Semiotica modalităților.O analiză contrastivă româno-franceză.* Iași: Casa Editorială „Demiurg".

*Gramatica limbii române. Enunțul(*2015). București: Academia Română, pp. 702-726.

Surse:

Observator cultural, nr. 1015, 28 mai- 3 iunie 2020.

Sănătatea A-Z, nr.35, noiembrie/decembrie 2020.

Suplimentul cultural, anul XVI, nr. 700, 5-11 septembrie 2020.

Tribuna învățământului, nr. 2, februarie 2020.

Viață și sănătate, nr. 3, septembrie 2018.

Viață și sănătate, nr. 3, octombrie 2019.

Viață și sănătate, nr. 4, octombrie 2020.

Ziarul de Iași, nr. 201 (8865), 3 septembrie 2020.

Ziarul de Iași, nr. 205 (8869), 8 septembrie 2020.

Ziarul de Iași, nr. 207 (8871), 10 septembrie 2020.

Ziarul de Iași, nr. 208 (8872), 16 septembrie 2020.

Ziarul de Iași, nr. 209 (8873), 25 septembrie 2020.